

**Kazan
Federal**

KASBIY PEDAGOGIK MAHORAT: ILG'OR TAJRIBALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО: ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

PROFESSIONAL PEDAGOGICAL SKILLS: ADVANCED PRACTICES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

**XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
ILMIY MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI
2025 yil 12-13 may**

Guliston– 2025

**OLIIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**GULISTON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTIDA**

KASBIY PEDAGOGIK MAHORAT: ILG'OR TAJRIBALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

**ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ
МАСТЕРСТВО: ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ**

**PROFESSIONAL PEDAGOGICAL SKILLS: ADVANCED
PRACTICES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT**

**XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
ILMIY MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI
2025 yil 12-13 may**

Guliston– 2025

“Kasbiy pedagogik mahorat: ilg‘or tajribalar va rivojlanish istiqbollari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasiya maqola va tezislar to‘plami. 2025 yil 12 may. – 610 b. Konferensiya ilmiy maqola va tezislar to‘plami GDPI rasmiy saytida (www.gspi.uz) Google Scholar tizimiga bog‘langan holda e‘lon qilinadi.

Ushbu ma‘ruzalar to‘plami o‘zida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” Farmoni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli farmonida belgilangan vazifalar oliy ta‘lim samaradorligini oshirishda olib borilayotgan ishlar natijalarini amaliyotga tatbiq etishga bag‘ishlangan ilmiy taklif va amaliy tavsiyalarini mujassam etgan.

Konferensiya kun tartibiga kiritilgan masalalarning yechimidan ko‘zlangan maqsad oliy ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar, uzluksiz ta‘lim tendensiyalari va zamonaviy yondoshuvlar, raqamli ta‘lim muxitida pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish masalalari, pedagogik mahorat va tarbiya pedagogikasini rivojlantirishda ilg‘or xorij tajribalaridan foydalanish, uzluksiz ta‘lim tizimida samaradorlikni oshirishning psixologik imkoniyatlarni takomillashtirish, ilg‘or xorijiy tajribalarni milliy ta‘lim-tarbiya tizimiga tatbiq etish, tizimli o‘rganish, tahlil qilish hamda ularning yechimi yuzasidan innovatsion va texnologik g‘oyalar bilan fikr almashadigan muloqot markazlariga aylantirish va bu borada professor-o‘qituvchilar tashabbuskorligini oshirish masalalariga jamoatchilik diqqatini qaratishdan iboratdir.

To‘plamdan qo‘llanma sifatida pedagogik ta‘lim yo‘nalishida tahsil olayotgan bakalavr va magistratura bosqichidagi talaba-mutaxassislar, uzluksiz ta‘lim tizimining barcha tizimida faoliyat yuritadigan o‘qituvchilar, tadqiqotchilar, shu sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislar foydalanishlari mumkin.

To‘plam tahrir hay‘ati qarori bilan chop etishga tavsiya etilgan.

Tahrir hay‘ati raisi:

Karshibayev J.X.- Guliston davlat pedagogika instituti
rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

Mas’ul muharrir – p.f.f.d, dotsent Nurumbekova Y.A.

Tahrir hay‘ati:

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent Ayaqulov N.A.

Pedagogika fakulteti dekani, dotsent Boymatov N.M

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Ergashev R.N.

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Isayeva G.P.

psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent Shukurova U.U

psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent Nazarova O.T.

pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent Xidirova M.Q.

pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent Kurbonova G.B.

Texnik muharrir:

Mansurova O.

Dizayner:

Mamarasulov S.

Mazkur to‘plamga kiritilgan maqola va ma‘ruza tezislarida keltirilgan ma‘lumotlar hamda statistik ma‘lumotlarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas‘uldirlar.

© - **Guliston davlat pedagogika instituti, 2025**

**GULISTON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI REKTORI
BIOLOGIYA FANLARI DOKTORI, PROFESSOR
J.X.KARSHIBAYEVNING**

KIRISH SO'ZI

Assalomu alaykum, konferensiya ishtirokchilari, mehmonlar va qadrli ustozlar!

Bugungi konferensiyada uzluksiz ta'lim tizimida o'quv yilining oxirgi oyi davom etayotgan bo'lishiga qaramasdan tashrif buyurgan va masofadan turib o'zining qimmatli vaqtini ayamadan ishtirok etayotgan kasbdoshlar, hamkorlarimiz, xususan xorijdan tashrif buyurgan va masofadan turib ishtirok etayotgan professor-o'qituvchilarga o'zimizning minnatdorchiligimizni bildiramiz.

Bugun jahonda ro'y berayotgan globallashuv jarayoni talabalarning bilish faoliyatiga qo'yiladigan kuchli talablar talabalarning tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirishni talab qilmoqda. "4K: kritik tafakkur, kreativlik, kommunikatsiya, kolloboratsiya" ko'nikmalari butunjahon iqtisodiy forumida taqdim yetilgan ta'lim modelining asosiy g'oyasi hamda ta'lim tizimida yksak natijalarni ko'rsatib kelayotgan rivojlangan davlatlarda shu kompetensiyalarning hayotiy zaruratga aylanganligini ko'rsatib beradi. Bu esa, talabalar tafakkurini rivojlantirish, faoliyatini ongli tahlil qilish, loyihalashtirish, ijodiy qobiliyalarini namoyon etishga shart-sharoitlar yaratish asosida mahoratli, kreativ fikrlaydigan pedagoglarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlanishning samarali texnologiyalarini ishlab chiqish zaruriyatini yuzaga keltiradi.

XXI asr fan-texnika, axborotlashtirish asri bo'lishligi bilan bugungi jadallashib borayotgan ilm-fan yutuqlari kechagi oldimizga qo'yilgan rejalarning natijasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Hozirgi paytda dunyo miqyosida, xususan O'zbekistonning ijtimoiy taraqqiyotini yangi bosqichiga ko'tarilgani isbot talab etilmaydigan haqiqatga aylandi. Har qadamda yangilanish, ilm-fan yutuqlaridan samarali foydalanish, tasavvur qilish qiyin bo'lgan kashfiyot va bunyodkorlik na'munalari ko'z o'ngimizda paydo bo'lmoqda. Bu o'zgarishlar uchinchi uyg'onish davri imkoniyati sifatida tan olinmoqda. Ayniqsa, dunyo taraqqiyoti shiddati, unda kechayotgan voqealar rivoji barcha sohalar kabi ta'lim-tarbiya jarayoniga ham yangicha yondashuv, innovatsiyalarni tatbiq etishni taqozo etadi.

Bunday sharoitda jamiyat a'zolarining savodxonligi, bilimdonligi, aql-idrokining yuqori darajada bo'lishi katta ahamiyatga ega. Shu maqsadda yoshlarga beriladigan ta'lim-tarbiya tubdan isloh qilinmoqda. Innovatsion texnika va texnologiyalardan samarali foydalanish, axborot kommunikatsiya vositalarini qo'llash, eng kam vaqt va kuch sarflagan holda ulkan natijalarni qo'lga kiritish chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda. Ayniqsa mutaxassis kadrlar tayyorlashga bo'lga ehtiyoj kun sayin ortib bormoqda. Mamlakatimizda oliy ta'lim tizimi misli ko'rilmagan darajada rivojlanish bosqichiga ko'tarildi. Son va sifat jihatidan mavjud ehtiyojlarni qondirish imkoniga ega bo'lmoqda. Bu yo'nalishdagi yutuqlar oliy o'quv

yurtlarida faoliyat yuritayotgan professor-o'qituvchilarning boy tajribalari va yuksak mahoratlari har taraflama bog'liq ekanligi ayni haqiqat hisoblanadi.

O'qituvchining muntazam o'z ustida ishlashi, kasbiy-pedagogik saviyasini rivojlantirib borishi, uzluksiz malakasini oshirishi davlat tomonidan qo'yilgan ijtimoiy buyurtma hisoblanadi.

O'qituvchi bir kun o'z ustida ishlamasa, maxsus tayyorgarlik ko'rmasa, unda o'qituvchilik mahorati so'na boshlaydi. Har bir o'tiladigan darsga, ta'lim-tarbiyaviy mashg'ulotga, ma'naviy-ma'rifiy tadbirga alohida tayyorgarlik ko'rilishi zarur. Bajariladigan ishning mazmun-mohiyatidan kelib chiqqan holda metodlar tanlanadi, vositalar tayyorlanadi, qanday shaklda va tartibda o'tkazishga aniqliklar kiritiladi. Bir so'z bilan aytganda, pedagogik jarayonning samarali bo'lishiga zamin hozirlanadi. Buning uchun o'qituvchi mukammal kasbiy-pedagogik tayyorgarlikka ega bo'lgan, mahorat qirralarini to'la egallangan, yoshlarga bilim berish va tarbiyalash metodikasini o'zlashtirgan bo'lmog'i kerak. Hozirgi raqamli ta'lim muhitida o'qituvchilar innovatsion texnologiyalar va suniy intellektni nazariy va amaliy asoslarini bilishi, amaliy faoliyatida ulardan samarali foydalana olishi talab etilmoqda. Ayniqsa, bu oliy ta'lim muassasalarida yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim tizimida dolzarb sanalgan pedagogik mahorat hozirgi paytgacha kelib bir necha bor ortiq bo'lishi hayotiy ehtiyojga aylandi.

Birinchidan, o'quvchi-yoshlarga ta'lim-tarbiyani yuqori darajada berish, kasbiy va shaxsiy fazilatlarni tarkib toptirish bo'lsa; ikkinchidan, pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan ustalik bilan foydalanish, ko'zlangan natijani qo'lga kiritish; uchinchidan, yangilikka intiluvchan, innovatsiyalarni qo'llaydigan, o'zi yangiliklar yaratadigan ijodkor va bunyodkor bo'lishi talab etiladi.

O'qituvchi barkamol avlod ta'lim-tarbiyasi uchun javobgar shaxs bo'lib, nafaqat ma'naviy-axloqiy madaniyati bilan atrofdagilarga o'rnak bo'lishi, shu bilan birga, pedagogik mahoratini ham namoyon eta olishi, yetuk o'qituvchi sifatida malakali kadrlarni tayyorlash ishiga o'zining munosib hissasini qo'shishi zarur.

Pedagogik mahoratga ega bo'lish, o'qituvchi uchun ta'lim-tarbiya samaradorligini ta'minlovchi zamin bo'libgina qolmasdan, ayni vaqtda uning jamiyatdagi obro'-e'tiborini ham oshiradi, o'quvchilarga unga nisbatan hurmat yuzaga keladi. Kasbiy mahoratni oshirish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etish pedagogik faoliyatda yo'l qo'yilgan yoki qo'yilayotgan xatolardan holi bo'lish, o'quvchilar, hamkasblar hamda ota-onalar bilan munosabatda muvaffaqiyatlarga erishish imkoniyatini yaratadi.

O'z davrlarida Abu Nasr Forobiy, Yusuf Xos Hojib, Sa'diy Sheroziy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Husayn voiz Koshifiy, Abdulla Avloniy va boshqalar o'z asarlarida o'qituvchilik kasbi, uning mashaqqatlari, shuningdek, o'qituvchi shaxsida aks etishi zarur bo'lgan sifatlar xususida qimmatli ma'lumotlarni o'z asarlarida bayon qilishgan.

Binobarin, pedagogik jarayonning mohiyatini anglamagan, bolaga nisbatan chuqur hurmatda bo'lmagan o'qituvchi ta'lim-tarbiya samaradorligi va inson kamolotini ta'minlovchi fikrga ham ega bo'lolmaydi. Yuksak pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi bolani tushuna olishi, unga insbatan insonparvar munosabatda bo'lishi, har qanday pedagogik vaziyatni to'g'ri baholashi, yuzaga kelishi ehtimoli

bo'lgan ziddiyatlarni o'z vaqtida bartaraf etishi, pedagogik faoliyatda hamisha ilg'orligi, jamiyat taraqqiyoti hamda pedagogik jarayonda o'quvchilar ongiga singdirilayotgan ezgu g'oyalarni hayot bilan bog'lay olishi lozim..

O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunda belgilangan vazifalarni amalga oshirish jarayonida o'qituvchining pedagogik mahorati muhim rol o'ynaydi. Komil inson va yetuk malakali mutaxassis maxsus tashkil etilgan pedagogik faoliyat jarayonida shakllanar ekan, ushbu jarayonda o'qituvchilarning o'rni beqiyosdir.

Shu nuqtai nazardan bugungi "Kasbiy pedagogik mahorat: ilg'or tajribalar va rivojlanish istiqbollari" nomli xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya mavzusi dolzarb ahamiyatga ega. Binobarin, unda ko'tarilayotgan masalalar respublikamiz oliy ta'lim tizimining yutuq va kamchiliklarini muhokama qilish asosida uni isloh qilish yo'nalishlarini belgilash, xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlarning reytingida birinchi 500 o'rindan joy egallash, xalqaro tajribadan kelib chiqib, oliy ta'limning ilg'or standartlarini joriy etish hamda ta'lim va ilm-fan texnologiyalarini jalb etish, oliy ta'lim mazmunini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'lim muassasalaridagi muammo va kamchiliklarni tizimli o'rganish, tahlil qilish hamda ularning yechimi yuzasidan innovatsion va texnologik g'oyalar bilan fikr almashadigan muloqot markazlariga aylantirish hamda bu borada professor-o'qituvchilar tashabbuskorligini oshirish oliy ta'lim muassasalari akademik mustaqilligini ta'minlashga oid muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan.

Konferensiyaning asosiy maqsadi oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar, ta'lim-tarbiya jarayonida yangi yondoshuvlarni joriy etilishi, ta'lim sifatini yuqori bosqichga ko'tarish, o'qitishning tashkiliy shakllarini takomillashtirish, uzluksiz ta'lim tendensiyalari va zamonaviy yondoshuvlarni, raqamli ta'lim muhitida pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish masalalari, pedagogik mahorat va tarbiya pedagogikasini rivojlantirishda ilg'or xorij tajribalaridan foydalanish, uzluksiz ta'lim tizimida samaradorlikni oshirishning psixologik imkoniyatlarni tahlil qilish, ilg'or xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimida tatbiq etish, ta'lim jarayoni ustidan samarali jamoatchilik nazoratini o'rnatish, oliy ta'lim muassasalaridagi muammo va kamchiliklarni tizimli o'rganish, tahlil qilish hamda ularning yechimi yuzasidan innovatsion va texnologik g'oyalar bilan fikr almashadigan muloqot markazlariga aylantirish va bu borada professor - o'qituvchilar tashabbuskorligini oshirish masalalariga jamoatchilik diqqatini qaratishdan iboratdir.

Bu borada konferensiyada ishtirok etayotgan barcha ma'ruzachilarga, chiqish qiladigan professor-o'qituvchilar, amaliyotchi-mutaxassislar va ilmiy izlanuvchilarga muvaffaqiyat tilagan holda anjumanni ochiq deb, e'lon qilaman. E'tiborlaringiz uchun rahmat!

J.X.Karshibayev, biologiya fanlar doktori, professor

“Tarbiya” fani darsligini boshqa davlatlardagi fanlar bilan taqqoslaydigan bo'lsak, Buyuk Britaniyada “Tafakkur”, “Xulq ta'limi”, Yaponiyada “Axloq ta'limi”, Singapurda “Fe'l-atvor va fuqarolik ta'limi”, Hindistonda “Qadriyatlar ta'limi”, B.A.A da “Axloq ta'limi” kabi fanlarga to'g'ri keladi. Bundan ko'rinib turibdiki, hamma davlatning tarbiyasi haqida ma'lum doiradagi darsliklar mavjud.

Bizning mamlakatimizda tarbiya darsiga epigraf asosida “Tarbiya baxt va muvaffaqiyat sirlari” jumlasini olishgan. Bu jumlada juda katta ma'no bor.

- Ta'lim bering Rag'batlantiring O'zgartiring

Bu so'zlar orqali nima demoqchi? Ta'limni berish kerak. O'z vaqtida yutuqlarini rag'batlantirish kerak va xatolarini to'g'rilab o'zgartirish zarur.

Tarbiya fanini o'qitishda har bir sinf darsliklari uchun aniq maqsadlar tuzilgan. Misol uchun 1-sinfning darsligini tugatgan o'quvchi orzularini aniqlay oladi, ma'suliyatni anglaydi, odob me'yorlariga rioya qiladi.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, tarbiya bu uzluksiz davom etuvchi jarayon hisoblanadi. Tarbiyada tanaffus yo'q, tarbiyada ta'til yo'q, tarbiyada uzulish yo'q. Inson shakllana boshlashidan u o'zida tarbiyani shakllantiradi. Tarbiya shunday jarayonki, unga hamma narsa, har qanday vaqtda ta'sir qilishi mumkin. “Tarbiya” fanini pedagoglar shunday o'tishi kerakki, o'quvchilarning ongida, xulqida og'ishishlarga yo'l qo'yilmasligi kerak. 1-sinfdan 11-sinfgacha “Tarbiya” fani darsligi tashkil qilindi. Bu bejizga emas. O'quvchilarning bugungi kun yoshlarining xulq-atvoridagi o'zgarishlarni oldini olish uchun, ularga yaxshi tarbiya berish maqsadida olsak xato bo'lmaydi.

Foydanilgan adabiyotlar:

1. “Ta'lim to'g'risidagi qonun” 2020-yil 23-sentyabr 637-son
2. Tarbiya fanini o'qitish metodikasi G.B.Saidnazarova 108-bet
3. SHavkat Mirziyoyev “Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz”
4. Farobiy “Fozil odamlar shahri” –T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi. 1993. 184-185-betlar.

PEDAGOGIK OLIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING INKLYUZIV TAYYORGARLIGINI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI.

Xafizova U.J., GulDU
tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning inklyuziv tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari yoritiladi. Inklyuziv ta'limda zamonaviy yondashuvlar, shuningdek, kompetensiyaviy model asosidagi texnologiyalar orqali o'quvchilarning ijtimoiy, psixologik va pedagogik ehtiyojlariga moslashgan holda o'qituvchini tayyorlash zaruriyati asoslab beriladi. Maqolada xorijiy va mahalliy tajribalar tahlili asosida samarali texnologiyalar, metodik yondashuvlar va pedagogik modellar tavsifiya etiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik tayyorgarlik, innovatsion texnologiyalar, kasbiy kompetensiyalar.

Аннотация В данной статье раскрываются научно-теоретические основы формирования инклюзивной подготовки будущих педагогов в вузах на основе компетентностного подхода. Обоснована необходимость использования современных образовательных технологий, ориентированных на формирование устойчивых компетенций в области инклюзивного образования с учетом индивидуальных, социальных и психологических особенностей учащихся. Представлены технологические решения, опирающиеся на международный и отечественный опыт.

Ключевые слова: инклюзивное образование, компетентностный подход, педагогическая подготовка, инновационные технологии, профессиональные компетенции.

Annotation This article examines the theoretical foundations of developing inclusive preparedness of future teachers in higher pedagogical education through a competency-based approach. It substantiates the necessity of using modern technologies aimed at building sustainable competencies in inclusive education, taking into account the individual, social, and psychological needs of learners. The paper presents methodological and technological recommendations based on both international and national experiences.

Keywords: inclusive education, competency-based approach, teacher training, innovative technologies, professional competencies.

Zamonaviy ta'lim tizimi har bir insonning teng imkoniyatlar asosida sifatli ta'lim olishini kafolatlaydi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta'lim zamonaviy pedagogikaning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Bugungi kunda ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan, ijtimoiy yoki psixologik jihatdan yordamga muhtoj bolalar soni ortib bormoqda. Bu esa o'qituvchidan faqat fanning metodikasini bilish emas, balki ijtimoiy-psixologik jihatdan tayyor, refleksiv, empatik va ijtimoiy sezgir bo'lishni talab etadi. Shu bois, pedagogik oliy ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning inklyuziv tayyorgarligi masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, bu tayyorgarlik kompetensiyaviy yondashuv asosida tizimli tashkil qilinsa, kelajakda inklyuziv muhitda ishlashga tayyor mutaxassislar yetishib chiqadi. Zamonaviy ta'limda inklyuzivlik prinsipi inson huquqlari, ijtimoiy tenglik va pedagogik adolat tamoyillariga asoslanadi. Butunjahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO), BMT va YUNESKOning tavsiyalariga muvofiq, barcha ta'lim bosqichlarida nogironligi bo'lgan va maxsus ta'lim ehtiyojiga ega shaxslar uchun inklyuziv muhitni yaratish ta'lim siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan. O'zbekistonda ham ushbu yo'nalishda muhim huquqiy va institutsional asoslar yaratilgan. Jumladan: "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni (2021-yil 15-iyun); "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (yangi tahriri, 2020-yil 23-sentabr); Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 22-fevraldagi "Inklyuziv ta'limni joriy etish va rivojlantirish to'g'risida"gi qarori. Bu hujjatlar asosida pedagogik oliy ta'lim muassasalari oldida inklyuziv ta'limga tayyor o'qituvchilarni yetishtirish vazifasi turibdi. Ushbu tayyorgarlikda kompetensiyaviy yondashuv muhim ahamiyat kasb etib, nafaqat bilim, balki kasbiy faoliyatga tayyorlik, qadriyatlar tizimi, refleksiya va psixologik moslashuvni ham o'z ichiga oladi.

Ilmiy-nazariy asoslar. Kompetensiyaviy yondashuv hozirgi ta'lim tizimida o'qituvchining bilimi emas, balki faoliyati natijasi sifatida o'zini ko'rsatadigan kasbiy harakatga e'tibor qaratadi. Raven (2002) kompetensiyani shaxsning o'z faoliyatida mustaqil qaror qabul qilish va uni ijro etishdagi tayyorgarligi deb ta'riflaydi. Kompetensiyaviy yondashuv XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab pedagogika va

psixologiya fanida shakllangan bo'lib, hozirgi kunda ta'lim sifatining asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Kompetensiya — bu nafaqat bilim, balki uni amaliyotda qo'llay olish, muammolarni hal qilish, kommunikatsiya, o'zini anglash va rivojlantirish kabi ko'nikmalar va shaxsiy fazilatlarini o'z ichiga olgan kompleks tushunchadir. Zimnyaya (2004), Khutorskoy (2005), Slavenin (2008) kabi olimlarning tadqiqotlarida kasbiy kompetensiya tarkibida quyidagilar alohida ajratib ko'rsatiladi:

- bilimlar majmui (kognitiv komponent),
- faoliyatda qo'llay olish (praktik komponent),
- motivatsion-axloqiy yondashuv (aksiologik komponent).

Inklyuziv tayyorgarlik esa nafaqat maxsus pedagogika, balki kommunikativ, diagnostik, moslashuvchan psixologik yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. Hoffmann (2009) fikricha, inklyuziv muhitda ishlovchi pedagoglar ijtimoiy adolat va tenglik prinsiplarini chuqur anglagan bo'lishi kerak.

Inklyuziv tayyorgarlikni kompetentsiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda qo'llanilishi mumkin bo'lgan asosiy texnologiyalar quyidagilardan iborat:

- a) Keys-stadi texnologiyasi – real vaziyatlarni tahlil qilish orqali inklyuziv muhitda qaror qabul qilish ko'nikmasini shakllantirish.
- b) Reflektiv pedagogika – o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash asosida kasbiy o'sishni boshqarish.
- c) Emosional aql (EQ) rivojiga yo'naltirilgan treninglar – empatiya, tolerantlik va ijtimoiy sezgirlikni rivojlantirish.
- d) Simulyatsiya va rol o'yinlar – maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilar bilan muloqot ko'nikmasini rivojlantirish.
- e) Portfolio texnologiyasi – shaxsiy yutuqlarni hujjatlashtirish orqali kasbiy o'sishni monitoring qilish.

Metodik model va takliflar. Bo'lajak pedagoglar uchun inklyuziv tayyorgarlik modelini quyidagi bosqichlarda amalga oshirish mumkin:

Teoretik tayyorgarlik: inklyuziv ta'lim konsepsiyasi, qonunchilik va tamoyillar.

Amaliy tayyorgarlik: maxsus ta'lim muassasalari, inklyuziv maktablar bazasida kuzatuv va ishtirokli amaliyot.

Refleksiya va tahlil: individual portfoliolar, reflektiv topshiriqlar, o'zaro tahlil.

Baholash: formatif va summativ baholash vositalari orqali kasbiy kompetensiyani aniqlash.

Adabiyotlar tahlili. O'zbek olimlari ham inklyuziv ta'limni rivojlantirish, pedagogik tayyorgarlik, kompetentsiyaviy yondashuv bo'yicha ilmiy izlanishlar olib bormoqdalar. Jumladan: Prof. Raxmatullayeva M.Q.ning "Pedagogik kompetensiya: mazmuni va shakllantirish texnologiyalari" (Toshkent, 2019) asarida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismlari chuqur tahlil etiladi. Prof. Ibragimov I.S. "Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot" (2020) nomli monografiyasida O'zbekiston sharoitida inklyuziv muhitni shakllantirishning huquqiy, metodik va madaniy jihatlari

yoritiladi. Prof. Turg'unov B.X. tomonidan tayyorlangan darsliklarda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida kommunikativ va reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan. Bu ishlarda o'zbek olimlarining inklyuziv ta'lim va pedagogik tayyorgarlikdagi hissiy aniq ko'rinadi. Xalqaro olimlar (Raven, Hoffmann, Zimnyaya, Vygotskiy, Bandura) bilan bir qatorda, o'zbek pedagogikasi vakillari ham zamonaviy talablarga mos texnologiyalarni ishlab chiqishda faol ishtirok etmoqda. Vygotskiy L.S. (1978) o'zining "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi orqali shaxs taraqqiyotining ijtimoiy xarakterini asoslab berdi. Uningcha, bolaning rivojlanishi uchun atrofdagi shaxslar (pedagog, tengdoshlar) yordamiga ehtiyoj bor. Bu yondashuv aynan inklyuziv muhitda o'qituvchining roli naqadar muhim ekanligini ko'rsatadi. Bandura A. (1986) tomonidan ilgari surilgan "ijtimoiy o'rganish nazariyasi"ga ko'ra, insonlar o'zlarini boshqalarning xatti-harakatlarini kuzatish orqali o'rgatadi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv tayyorgarlik kompetensiyaviy yondashuv, shaxsiylashtirilgan ta'lim, psixologik moslashuv va reflektiv o'qitish prinsiplariga tayanadi. Ular ilmiy jihatdan asoslangan, milliy va xalqaro tajriba bilan boyitilgan va amaliyotda tatbiq etish imkoniyatiga ega. Inklyuziv ta'lim bugungi ta'lim tizimining ijtimoiy, psixologik va axloqiy o'lchovlariga moslashgan holda shakllanmoqda. Bo'lajak pedagoglarda ushbu muhitga tayyorlanish kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik modellarning ahamiyati beqiyosdir. Maqolada taklif etilgan texnologiyalar nafaqat pedagogik tayyorgarlikni, balki ijtimoiy tenglik, adolat va insonparvarlik g'oyalarini ham ilgari suradi. Shu sababli, pedagogik oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv tayyorgarlikni tizimli ravishda metodik va nazariy asoslash, bu borada xorijiy tajribalarni tatbiq etish, amaliyot bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2020-yil, № 37.
2. "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Qonun. 2021-yil 15-iyun, O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami.

FACTOR OF DEVELOPING FUTURE TEACHERS LIFE SKILLS BASED ON ANALYSIS OF FIRST-TIME EXPERIENCE ABROAD

Abduvaliyeva M.A., Teacher GSPI

e-mail: mashhuraabduvaliyeva123@gmail.com

Annotasiya. Ushbu maqolada bugungi kunda zamonaviy jamiyatda bo'lajak pedagoglarning asosiy vazifalaridan biri o'z kasbiy kompetentligi va intellektual salohiyatining yuqoriligi, sadoqatligi, g'oyaviy e'tiqodligi, o'z kasbini sevishidir. Xalqaro tajribalar asosida bo'lajak pedagoglarni o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion yondashuvlar vazifalar to'g'risidagi fikr mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: bo'lajak pedagoglar, yangi taraqqiyot, zamonaviy dunyoqarash, ilmiy-nazariy qarashlar, uzluksiz ta'lim, individual sifatlar, barkamol inson, ta'lim standartlari, fuqarolik jamiyatini, ilmiy-metodik.

PEDAGOGIK QOBILIYATNING ASOSIY TURLARI	450
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ИЗУЧЕНИИ ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	453
MODULLI TA'LIM ASOSIDA ANATOMIYA DARSLARINI LOYIHALASHTIRISH ...	456
PEDAGOGIK OLIY TA'LIMDA KONTEKSTUAL O'QITISH MODELLARINI QO'LLASH	460
XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI ASOSIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNI HAYOTIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	462
BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI GOSPITAL PEDAGOGIKASI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH	466
INCLUSIVE EDUCATION: CREATING AN ENVIRONMENT THAT WELCOMES AND SUPPORTS ALL STUDENTS.....	469
BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI GOSPITAL PEDAGOGIKASI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	473
ART-PEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABA YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING NAZARIY ASOSLARI	477
KEYS-STADI O'QITISH TEXNOLOGIYASINI TARBIYA DARSLARIDA QO'LLANILISHI.....	479
“TARBIYA FANI” KONSEPSIASINING MAQSAD VAZIFALARI.....	483
TARBIYA FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	487
PEDAGOGIK OLIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING INKLYUZIV TAYYORGARLIGINI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI	490
FACTOR OF DEVELOPING FUTURE TEACHERS LIFE SKILLS BASED ON ANALYSIS OF FIRST-TIME EXPERIENCE ABROAD.....	493
KOMPARATIV TA'LIMSHUNOSLIKDA BAHOLASH TIZIMLARI: GERMANIYA VA FRANSIYA TAJRIBASI	496
BOOKTRETLER TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANGAN HOLDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA TARBIYA BERISH METODIKASI.....	499
YUQORI SINFLARDA TARBIYA FANINI O'QITISHNING AHAMIYATI.....	502
O'QITUVCHILAR UCHUN ILMIY-IJODIY FAOLIYATNI RAG'BATLANTIRISH STRATEGIYALARI	504
UMUMTA'LIM MAKTABLARI YUQORI SINFLARIDA TARBIYA FANINI O'QITISH METODIKASI.....	506
BOOKTRELLER TEXNOLOGIYASI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARGA TARBIYA DARSINI O'QITISH METODIKASI	508
EKOLOGIYA VA IQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYANING O'RNI	510
TALIM TIZIMINI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	512
4-SHO'BA. UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI.....	515
OILAGA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISHNING ZARUR TAMOIYILLARI.....	515